

Asia: VN/19529/2022

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta annetun muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto, Talouspolitiikan arviointineuvosto, diaarinumero VATT/346/08.02/2022

Talouspolitiikan arviointineuvoston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta (VATT:sta) annetun lain muuttamisesta.

Lakimuutoksen tavoite

VATT:n lain muuttamisella pyritään tehostamaan tietojen ja tietoaineistojen keräämistä ja siten mahdollistamaan ajantasaisiin rekisteriaineistoihin pohjautuvan tiedon tuottaminen valtionhallinnon tueksi.

Talouspolitiikan arviointineuvosto katsoo, että lakimuutoksen tavoite on erittäin kannatettava. Ajantasainen tiedontuotanto mahdollistaa talouspolitiikan tietopohjaisen valmistelun ja tekee samalla päätöksenteon vaihtoehtojen arvioinnin mahdolliseksi. Talouspolitiikan perustelut ja arvovalinnat tulevat näkyviksi myös kansalaisille, mikä voi vahvistaa äänestäjien mahdollisuutta arvioida hallituksen toimintaa ja vahvistaa viime kädessä demokratiaa.

Talouspolitiikan arviointineuvoston tiedonsaannin turvaaminen ja analysointityön mahdollistaminen

Talouspolitiikan arviointineuvosto haluaa erityisesti kiinnittää huomiota siihen, vaikuttaako lakimuutos talouspolitiikan arviointineuvoston tiedonsaantiin. Lisäksi arviointineuvostoa kiinnostaa,

pyritäänkö tietojen saatavuus ja analysointi toteuttamaan hallinnollisesti kustannustehokkaimmalla tavalla.

Talouspolitiikan arviointineuvoston professorijäsenet toimivat luottamustehtävässä ja ovat palvelussuhteessa edustamiinsa yliopistoihin ja organisaatioihinsa. Arviointineuvostolla on kuitenkin sihteeristö eli tällä hetkellä pääsihteeri ja yksi tutkija, jotka ovat virkasuhteessa VATT:iin. Näin ollen VATT:n nykyisen lain 4 pykälän puitteissa talouspolitiikan arviointineuvoston sihteeristöllä on osana tutkimuskeskusta ”oikeus saada muilta viranomaisilta käyttöönsä tehtäviensä kannalta tarpeellisia tietoja” (lausuntoesityksen kohta 2.2 sivu 5).

Erona voimassa olevaan VATT:n lakiin uudessa lakiehdotuksessa luetellaan erikseen, mitä tietoja/rekisteriaineistoja VATT:lla olisi oikeus saada. Luettelo pyrkii olemaan kattava, mutta jo nyt sieltä puuttuvat esimerkiksi kaikki ilmasto- ja energiapolitiikan arviointiin tarvittavat rekisteriaineistot. Käytännössä laki ei siis VATT:n/talouspolitiikan arviointineuvoston sihteeristön näkökulmasta välttämättä paranna tietoaineistojen saatavuutta ja keräämistä. Lakimuutoksen jälkeen luettelosta puuttuviksi havaittavien uusien rekisteriaineiston saaminen VATT:n/sihteeristön käyttöön edellyttäisi aina lakimuutosta. Tämä on erittäin tehoton ja raskas prosessi.

VATT:n tiedonsaannin parantamisen lisäksi lain perusteluissa on nähty tarve kehittää VATT:n analysointityötä. Lakiesityksen perusteluosassa analysointi- ja kehitystyö ehdotetaan toiminnallisesti toteutettavaksi ”datahuonepilottina”. Datahuone puolestaan toteutetaan hallinnollisessa yhteistyössä Helsinki GSE:n ja Tilastokeskuksen kanssa.

Talouspolitiikan arviointineuvostolle on epäselvää, tuleeko datahuone olemaan VATT:n erillisyyksikkö. Datahuoneen toiminnan organisoimisesta ei ole mitään mainintaa varsinaisessa lakimuutoksessa. Yhtä lailla on epäselvää, miten datahuoneen toiminta rahoitetaan, kun datahuonepilottiin tarkoitettu määräraha jaetaan Helsinki GSE:n ja Tilastokeskuksen kesken.

VATT:n sisäisessä datahuoneen hallinnollisessa organisoimisessa talouspolitiikan arviointineuvostoa kiinnostaa erityisesti, kuinka arviointineuvoston sihteeristön tiedonsaanti turvataan suunnitellussa järjestelyssä. Lisäksi on muistettava, että talouspolitiikan arviointineuvosto kilpailuttaa ja tilaa arviointitoimintansa tueksi taustaraportteja yliopistojen ja tutkimuslaitosten tutkijoilta ja asiantuntijoilta. On epäselvää, missä määrin ja millä kustannuksella datahuoneen rekisteriaineistot ovat muiden tutkimuslaitosten kuin VATT:n ja muiden yliopistojen kuin Helsinki GSE:n tutkijoiden käytettävissä.

Esitys perustuu asiaa selvittäneen työryhmän esityksiin. Työryhmän loppuraportissa (VM 2022:50) on käsitelty myös muut organisatoriset vaihtoehdot, joilla tähän tavoitteeseen voidaan päästä. Niitä ei kuitenkaan ole tuotu esiin, mitä voi pitää ongelmallisena. Vaihtoehtojen vertailu mm. kustannustehokkuuden näkökulmasta olisi neuvoston mielestä paikallaan tällaisissa ratkaisuissa.

Talouspolitiikan arviointineuvosto

Anni Huhtala

pääsihteeri

Huhtala Anni

VATT - Talouspolitiikan arviointineuvosto